

ARXIV DEL CENTRE EXCURSIONISTA DE TERRASSA

ANY XVIII - SEGONA EPOCA

MARÇ - ABRIL DE 1936 :: N.º 100

SUMARI:

TEXT: El que tots esperem. — Can Figueres del Mas, per *Mateu Avel·laneda*. — Per la regió d'Envalira, per *R. Roig i Oller*. — Terrassa antiquíssima far, pot ésser nom ibèric, per *Francesc Carreras i Candi*. — La Conferència del doctor Griera. — Dues sessions de cinema amateur, per *E.* — L'exposició retrospectiva. — S'abaixen els Pirineus?, per *J. Maussier-Dandelot*, trad. *A. Fabra*. — Crònica. — Excursions i Vetllades.

GRAVATS: El Pic Negre d'Envalira, des de la vessant andorrana, clixé, *J. Altimira*. — El Cercle de Pesons, des del Port d'Envalira, clixé, *J. Altimira*. — El carrer de Sant Pere l'any 1885. — La Rambla d'Egara l'any 1885.

REDACCIO I ADMINISTRACIÓ: FRANCESC MACIÀ, 64

ARXIV DEL CENTRE EXCURSIONISTA DE TERRE

CONSOCCI!

Excursions interessants a Vic, Andorra,
Mallorca, Ripoll, Santuari de Queralt i
Berga, Saragossa, Monestir de Piedra, etc.

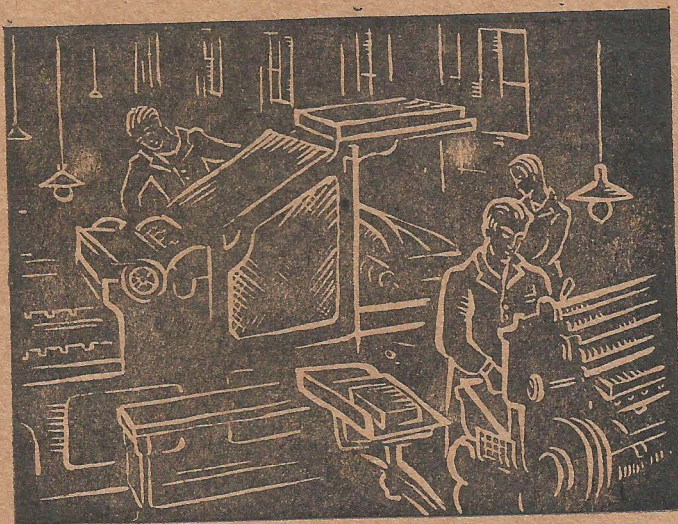
Consulteu interior butlletí
Propagueu-les i assistiu-hi!!

terres i canals. — La Conferència del doctor Griera. — Dues sessions de cinema amateur, per *E.* — L'exposició retrospectiva. — S'abaixen els Pirineus?, per *J. Maussier-Dandelot*, trad. *A. Fabra.* — Crònica. — Excursions i Vetllades.

GRAVATS: El Pic Negre d'Envalira, des de la vessant andorrana, clixé, *J. Altimira.* — El Cercle de Pesons, des del Port d'Envalira, clixé, *J. Altimira.* — El carrer de Sant Pere l'any 1885. — La Rambla d'Egara l'any 1885.

RÉDACCIO I ADMINISTRACIÓ: FRANCESC MACIÀ, 64

JOAN MORRAL

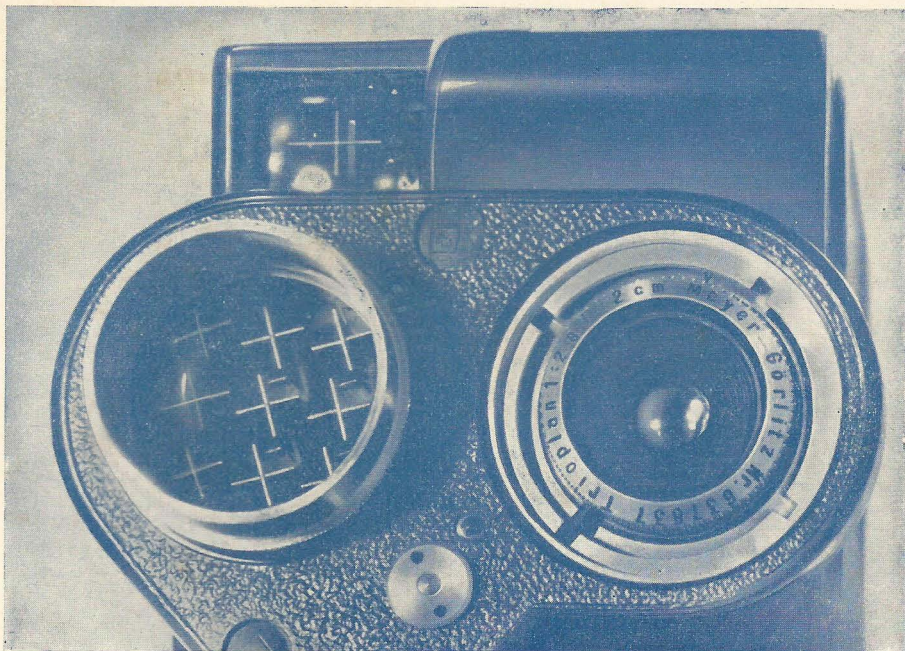

I M P R E S S O R

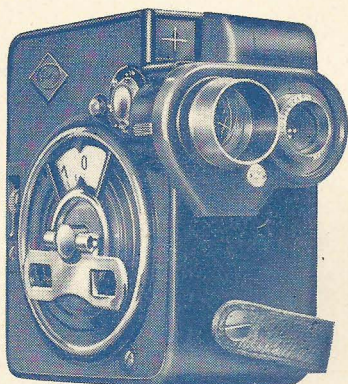
Nord, 22

Terrassa

presenta la seva nova moto-càmera en 9 ½ mm., amb

diafragma automàtic

El més inexpert treurà pel·lícules de màxima brillantor i vigorositat. Totes les cintes surten perfectes de llun. Aquesta càmera pensa i estalvia per a vostè.

Preu amb Meyer Trioplan
2.8 F. 20 mil·límetres:

Ptes. 675

Demaneu prospectes dels projectors «Eumig», famosos pel seu gran rendiment i preus econòmics

Distribuidor General per a Espanya:

Pau A. Wehrli, c. Girona, 121, Barcelona

De venda a Terrassa: **LA CASA DE L'AFICIONAT** de Baltasar Plans

RAVAL F. GALAN, 38 - TERRASSA

L'OBRA

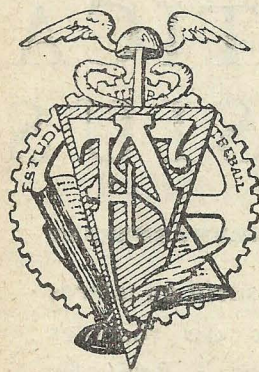
QUE TANTS EXCURSIONISTES ESPE-
REN, APAREIXERÀ DINTRE DE POC

Guia monogràfica de St. Llorenç del Munt

edició del Centre Excursionista de Terrassa

*Volum de format pràctic, d'unes 200 pàgines,
relligades en tela, amb 60 fotografies i 30 di-
buixos a la ploma, dos dels quals seran la
panoràmica des de La Mola i El Montcau,
al tamany de 20 x 30 cm.*

*Completat amb un magnífic i detallat mapa,
a quatre tintes de 40 x 60 cm.*

Acadèmia FUSTER

Creadora dels mètodes INSTRUCCIÓ

Per a nens, nenes, joves i senyoretes

Pàrvuls - 1.ª Ensenyança - Batxillerat

- Peritatge Mercantil - Comerç -

Idiomes - Dibuix - Pintura

Muntada amb tots els avenços pedagògics: Bi-
blioteca Cinema, Conferències, etc. Pares: l'Aca-
dèmia Fuster us ha resolt els grans problemes
de l'educació dels vostres fills. No ho dubteu.

Demaneu prospectes explicatius del seu sistema

Carrer del Teatre, 2

Telèfon 2352

TERRASSA

Consocis:

*Efectueu les vos-
tres compres en
les cases anun-
ciades en el pre-
sent «ARXIU».*

Aficionats

*Drogueria
Armengol*

Revelo gratis tots els
negatius. Ampliacions
a preus econòmics.

Rambla d'Egara, 215

Telèfon, 1312

ASSEGURANCES
CAPELLA

Vida
Incendis
Motí
Furt
Responsabilitat Civil
Atracament, etc.

Emili Soler, 98
(abans St. Leopold)
Telèfon, 1459
TERRASSA

Subdirecció de
L'UNION

OPTICA
ALSIUS

Gran assortit en ulleres
Despatx de receptes
Prismàtics - Brúixoles
Material fotogràfic
Treballs per aficionats

Alcalà Zamora, 8 - Terrassa

ARXIV

DEL CENTRE EXCURSIONISTA DE TERRASSA

ANY XVIII
Segona època
MARÇ - ABRIL 1936
NÚM. 100

El que tots esperem

DIGNES de les Noces d'Argent del nostre Centre, han estat tots els actes celebrats darrerament. Selectes conferències, interessants i exquisides exposicions, cants populars i de joia, homenatge als socis fundadors i sentida recordança als traspassats, parlaments rublerts d'espiritualitat... De les més destacades personalitats del nostre Excursionisme al més humil dels nostres consocis, tots han col·laborat entusiàsticament a l'èxit esplendorós de l'Aniversari.

Per brillants que hagin estat els actes esmentats i per relleu que tinguin els que manquen, els membres del Centre Excursionista de Terrassa, no tindrem el vint-i-cinquè aniversari celebrat amb tota plenitud, que no hagi sortit a llum la Guia monogràfica de Sant Llorenç del Munt, obra cim dels nostres excursionistes que amb llur treball constant i desinteressat, han volgut dignificar la ciutat que té la sort de tenir al seu costat una muntanya tan alta, tan mascle i tan formosa.

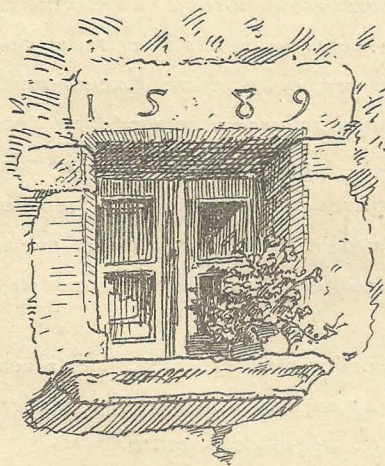
Aquesta Guia, per tots els excursionistes esperada, s'està acabant d'imprimir i la seva aparició imminent, clourà d'una manera digna, aquestes memorables Noces d'Argent del Centre.

Can Figueres del Mas

(1) A cinc quilòmetres de Terrassa i veïna de Can Viver de la Torre Bonica i Can Barba de la Pedra Blanca, hi ha Can Figueres del Mas. Una masia de cara al sol, riallera, humil i acollidora. En altres temps més feliços, era la casa pairal de la meua família. L'últim hereu, el meu oncle, se la vengué a un «americano» carregat de «pesos» i deixà, després de diverses centúries, d'ésser a casa nostra.

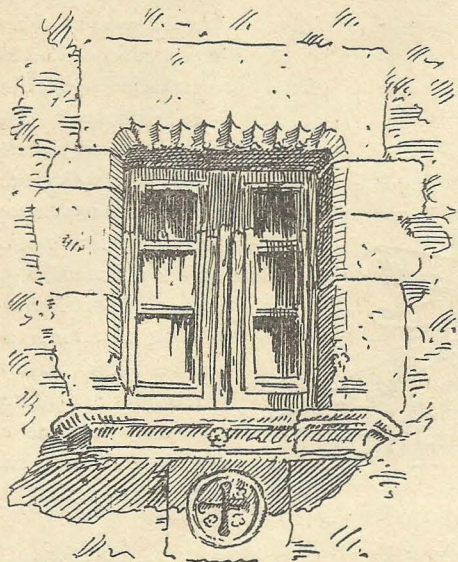
Si em permetessiu, vos acompanyaria a fer-hi una visita i deixant la ploma de dibuixar, agafaré la d'escriure i amb la més bona voluntat, si més no, intentaré mostrar-vos les bel·leses, per mi infinites que guarda aquest venerable casal.

LA FAÇANA

A l'angle dret del primer pis hi ha la finestra més vella existent. Es de l'any 1589. La de la sala fa com un fistó a la part superior i baixa pels costats una motllura que acaba en el pedris. Sota i amb pedra picada fa una motllura circular i unes floretes; una Creu la forada en tot el seu gruix. Les demés finestres no tenen res de particular. El por-

(1) Amb motiu de l'Exposició de dibuixos de les masies del terme del Castell de Terrassa.

primer i la pubilla últimament volgueren deixar record del seu pas per la casa. L'un afegeix part de les golfes, l'altre, l'eixampla per tots quatre costats..., l'altre avançant part de la façana hi fa un menjador nou. La meva besàvia fa pintar el rellotge de sol i acaba les golfes deixant la casa en la forma que la comprà el nou propietari.

L'ENTRADA

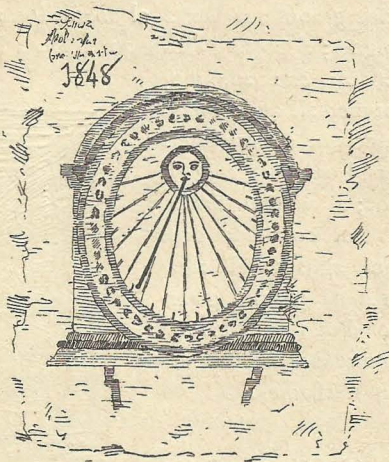
Passem el llindar. L'entrada. Cairons quadrats amb incisions digitals fetes per rajolers d'altres temps. A la dreta, la porta de la cuina; al fons, l'escala que porta al primer

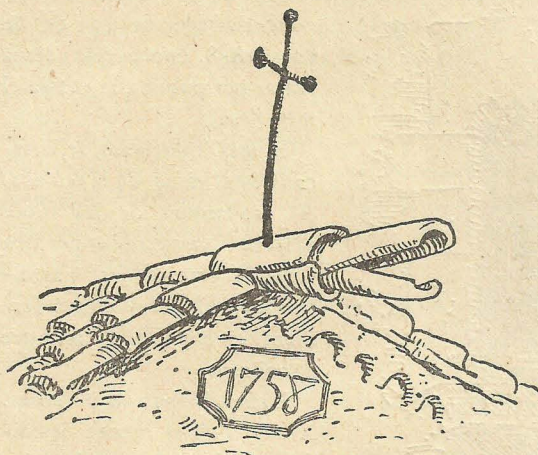
tal és de punt rodó amb careus de pedra picada.

El rellotge de sol és de l'any 1848, època que devia entrar per pubill a la masia el meu besavi.

El més interessant de la façana és el ràfec de la teulada. Al capdamunt de les dues vessants i travessades per una Creu de ferro forjat, s'avançen les teules del creuer formant el cap d'un monstre agonitzant.

Encara hi han més coses. A cop d'ull es veuen les diferents fesomies que ha tingut la masia. Des de la seva fundació, la família passà èpoques florents i els hereus

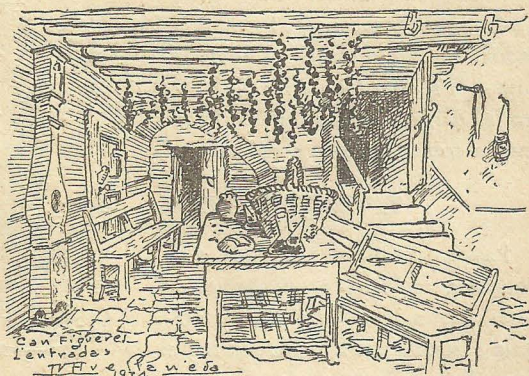

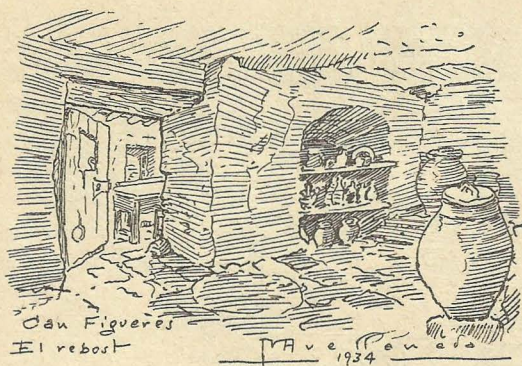
pis; sota la volta de l'escala, l'entrada al celler i premsa vella. Al costat esquerre el quarto de les eines i després el rebost, abans ple de gerres d'oli, de gerretes i pots d'arrop i de «mostillo» que la meva àvia venia a la plaça vella de Terrassa, asseguda al marxa-peu de l'acera davant mateix de cal Metes carnisser. Al recó el barraló de vi ranci, que tenia cent anys!

LA CUINA

Passem a la cuina. A mà dreta els fogons; al fons, entrant, l'escala de cinc graons que porta al menjador nou; al costat la volta que aguanta les bigues; al costat l'escala que mena a la frança (1). A l'esquerra la llar amb la seva campana monumental, amb el banc escó que es converteix en taula. Al mig el foc; al voltant bancs. A un costat la grua que aguanta els caramalls i permet girar-los d'un i altre cantó i treure la marmita d'entre les flames.

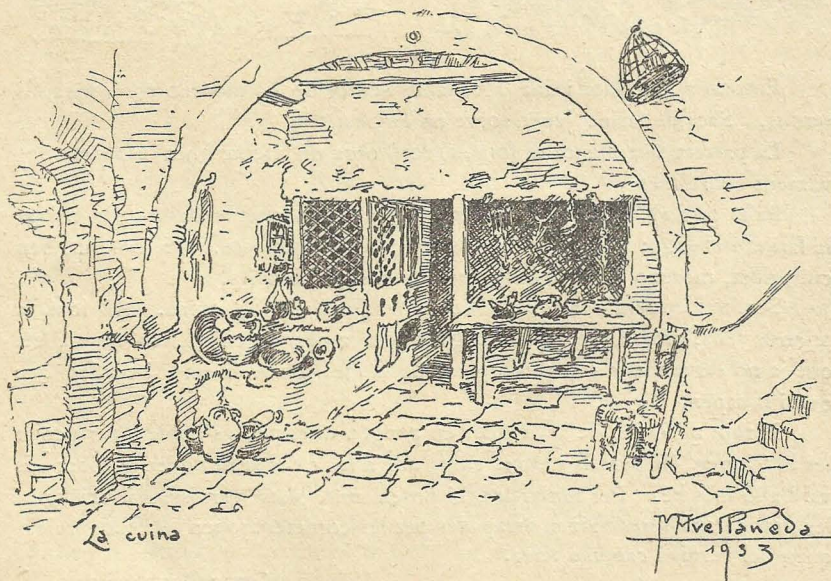

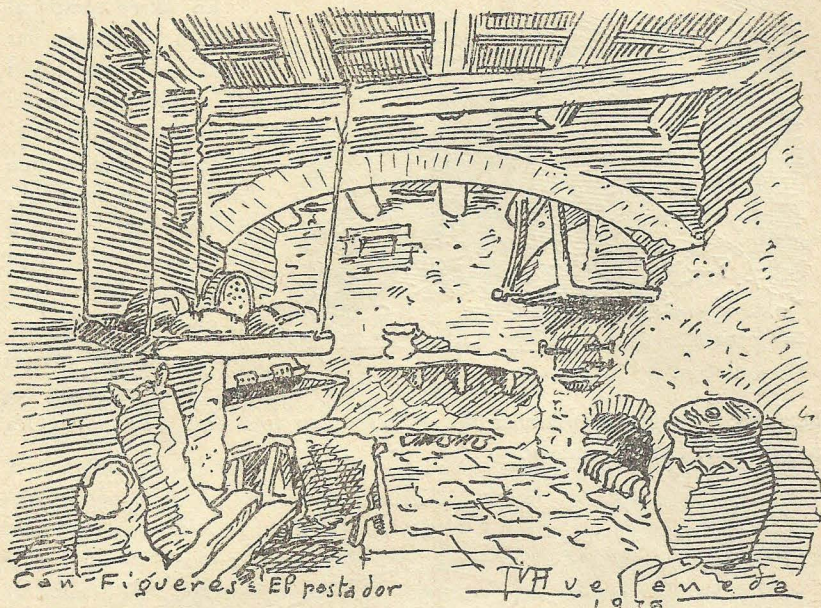
(1) La frança era l'habitació comú dels mossos.

En altres temps al voltant d'aquesta llar l'àvia, els seus fills i els mossos passaven el Sant Rosari cada vesprada. L'avi a peu dret i passejant-se, ventava un bon cop de barretina al que s'adormia i posant-se la novament a l'espatlla i amb els rosaris als dits, reprenia les

lletanies: «Regina Patriarcharum...» i responien tots amb devoció: «Ora pro nobis... Ora pro nobis».

Entrem al pastador i una agradable sentor de pa moreno ens amara els sentits. Sacs de farina jeuen sobre un empostissat.

La pastera tota blanca al fons, el forn obra un xic la boca esperant novament coure més pa.

Pales penjades. Penjats igualment per les parets, sedassos per passar la farina i el segó; al prestatge els pans rossos i gustosos. Pa boterut, ben cuit, ullat, moreno igual al pastat per les nostres besàvies.

Sortim i entrem al celler passant novament per la cuina. Al fons la premsa vella; grossa, grossa i feixuga espera la verema en va, és tan velleta que ja no serveix per a res; està plena de saques buides i eines i cordes que quasi la tapen.

Mirem al sostre; de les vigues en pengen unes petites cordes per penjar les butifarres, els pernills i altres coses que a les rates si hi poden arribar els va d'allò més bé. Per burlar-les, hi posen uns plats vernissats i així quan les grans trapasseres baixen arrapades per les cordetes troben el plat, rellisquen pel vernís i cauen a terra.

MATEU AVELLANEDA.

Per la regió d'Envalira

(DIES 20, 21 I 22 D'ABRIL DE 1935)

Quasi que ja ha esdevingut en nosaltres un hàbit anar cada any una vegada, quan menys, a Andorra en aquest temps i el motiu no és altre que la llaminadura de trobar-hi sempre una neu, les condicions de la qual ens han permès de saborejar-hi plenament les delícies de la pràctica de l'esquí. Com nosaltres deuen pensar-hi molts, puix que tot i essent recent la construcció del refugi d'Envalira, aquest hivern ja han tingut de córrer a fer-hi eixamplis i al poble de Soldeu no s'entenien de feina. ¡Quina diferència de la solitud dels primers anys que vam començar anar-hi, amb ara!

Qui no hi hagi estat no li pesará pas d'anar-hi i molt menys si no es limita a fer vida exclusivament de pista i combina alguna de les tantes travesses que poden fer-se pel Pas de la Casa cap a Hospitalet o bé pel Pic d'O a Porté pel coll de Puymorens, tant en aquest sentit o al revés, sense descuidar tampoc l'ascensió al Pic Negre d'Envalira i davallar per la incomparable vall de Campcardos, un xic més forta, però de bastant bon fer. I finalment resta el cercle de Pesons pels qui desitgin emocions més fortes.

Com es veu, hi ha per a escollir per a tots els gustos, havent de remarcar que sobretot en els primers indrets esmentats, la neu hi és sempre en tanta abundància i el terreny es presenta tan franc, especialment el coll de Fra Miquel o Envalira i la vall del Pas de la Casa, que hom es sent mestre dels esquís per poc domini que tingui dels mateixos.

Enguany hi anàvem sense un pla fixe, més que res impulsats per la força del costum tal com hem dit, ja que essent-nos coneguts tots aquells indrets, ens era indiferent l'un o l'altre, puix que tots són prou bons per a fer esplèndides esquiades i aquest era el fi que perseguiem.

Però, com que és difícil desprendre's de l'esperit excursionista que portem fortament arrelat els qui tenim la muntanya per amiga, va quedar organitzada l'ascensió al Pic Negre mentre sopàvem la vetlla del dissabte a la Fonda Puig de la Torre de Carol.

Més calia comptar amb l'estat del temps, no gaire segur aquella hora i segons fos l'endemà deixaríem aquest projecte i llavors aniríem al coll de Puymorens i pel Pas de la Casa i Port d'Envalira cap a Soldeu, puix tindríem facilitat de resguardar-nos en les cases i refugis que existeixen en aquests

llocs. (Hem d'esmentar que en el mateix Port d'Envalira aquest hivern hi va quedar construïda una caseta-refugi).

El matí del diumenge va despuntar també amb temps insegur, però unes grans clarianes en el cel ens van decidir a realitzar el propòsit de pujar al Pic Negre per la Vall de Campcardos. Per tant, vam adquirir els bitllets fins a Porta i ja veuriem.

Aquest mot *veuriem* podriem escarnir-lo dient que no vam veure res.

Tant va ésser arribar a l'estació de Porta, com quedar la vesant de la Vall de Campcardos tapada per la boira; una boira que semblava volgués jugar amb nosaltres, puix que tan prompte ens embolcallava per complet, com s'esquinçava un xic, no molt, portant-nos una engruna d'esperança que desseguida restava morta.

Si el sol hagués pogut ésser el nostre company, quin optimisme hauríem tingut! Hauria donat goig de veure els arbres i els matolls brillar com miralls, coberts com estaven de neu caiguda durant la nit passada. Creiem trobar-la bastant amunt i heus-ací que al saltar del tren els nostres peus ja la trepitjaven. No molt abundant, però si el suficient prometedora de poder-nos posar els esquís ben aviat. Mai hem maleït tant la boira com en aquells moments. Ja estàvem resignats a arribar a Soldeu de la manera menys malament possible, puix feia ja una hora que anàvem pujant entremig de la grisor, quan tot d'una va canviar el temps radicalment i el que feia un moment era sense color i trist, acabava de tornar-se resplendent. La boira ja no hi era, talment com si una mà màgica l'hagués enretirada, i els cims apareixien nitidíssims amb els seus mantells blancs. La recança amb que pujàvem va convertir-se en un viu plaer, però estava escrit que el Pic Negre ens l'havia de de fer passar *negre*, doncs tant va ésser fitar-lo a les envistes de la Portella Blanca d'Andorra, com desencadenar la seva ira sota la forma d'un vent rúfol i fred, que arrastrava una boira molt més espessa de la que ens havíem lliurat i que precisament havia vingut del cim a nosaltres.

Menys mal que havíem arribat a temps per a orientar-nos i encara que com més ens hi apropàvem més el cim es tapava darrera la boira, vam saber trobar la porta d'entrada a la vessant oposada; això si, quasi a les palpentes, i per tant amb molt de compte, (passant per sota mateix de la testa del cim) puix el collet que hi ha allí mateix és un xic delicat, agreujat per nosaltres al tenir els elements contra nostre, sobretot perquè quan ens creïem que havent trascollat desapareixeria la molèstia de la ventositat de la carena, va augmentar d'una manera considerable a l'iniciar la davallada, fent-la gens agradable.

Aquell mal temps semblava que no s'havia d'acabar mai; de la nova vesant no veiem res i lliscant amb els esquís havíem de fer grans esforços per tal de salvar els obstacles i desnivells que no apreciàvem. Però tan va ésser apartar-nos dels dominis d'aquell cim, en aquells moments tan antipàtic, com tornar el bon temps i amb ell unes magnífiques esquiades amb neu esplèndida vers el fons de la vall.

Les pistes del refugi d'Envalira semblaven un formigueig, com també el tros de carretera fins al poble de Soldeu on ja no s'hi cabia des de feia dies, per qual motiu de res ens havia servit demanar hostatge amb temps, tenint de telefonar a Andorra la Vella que ens vinguessin a buscar amb auto, traslladant-nos a Les Escaldes, pernoctant a l'Hotel Pla.

A punta de dia del dilluns, vam sortir de Les Escaldes amb el mateix auto que ens hi havia portat el dia anterior, retornant al poble de Soldeu, que en aquella hora estava encara adormit. La nit havia estat molt freda a aquella alçada, segons s'apreciava per la forta glaçada que hi havia per tot arreu, sobretot a la carretera, per la qual circumstància vam poder fer camí comodament fins a les proximitats del refugi d'Envalira, on vam calçar-nos els esquís, emprenent tot seguit la pujada vers el coll de Fra Miquel o Envalira.

Una vegada més vam comprovar el que havem dit al començ sobre el bon estat de la neu en aquells indrets, puix per la glaçada que acabàvem de trobar, sentíem una pujada al coll amb neu forta i en canvi estava en perfecte estat, fent quasi inútils els guarniments que havíem posat als esquís.

Pels cims del Pic Negre i Pesons hi devia bufar el vent a jutjar per la polsaguera que s'hi veia, però nosaltres gaudíem d'una quietud i temperatura ideals, i l'estat del cel feia preveure bon temps quan menys fins a migdia, amb el qual ja en tindriem prou.

La pujada fins el coll és curta, però nosaltres hi vam esmerçar bastant temps perquè a cada pas ens aturàvem per contemplar l'espectacle meravellós del Cercle de Pesons i la vesant del Pic Negre, tot ple de llum i amb uns relleus perfectes. I la contemplació de tanta bellesa feia restar els esquís llargues estones inactius, quedant dibuixades sobre la neu les més estrambòtiques figures geomètriques en forma circular, de resultes dels continuats moviments de rotació que fèiem donar als nostres cossos per tal d'anar recorrent amb la mirada les carenes que encerclen Andorra, les quals apreciàvem en els seus més petits detalls, i també el fer i desfer a la recerca del millor angle que permetés l'obtenció de les fotografies que expresessin fidelment el que els nostres ulls veien.

Emportats per aquesta il·lusió, vam àdhuc apartar-nos expressament del nostre camí, anant cap a la carena que arrenca del Pic Negre, la qual, com tots els voltants, era un llençol sense cap arruga, i més hauríem fet encara, però la realitat, en forma de rellotge, va obligar-nos a deixar la nostra abstracció.

D'allí on ens trobàvem, fins al coll, va ésser cosa d'uns instants, de tan bé com lliscaven els esquís. Tant és així, que ni ens vam recordar d'aturar-nos-hi per tafanejar el petit refugi que hi han fet, doncs ens va entusiasmar més descriure un ample viratge, més o menys elegant, i avall vers el Pas de la Casa, les construccions del qual semblaven taques sobre la neu.

D'aquesta davallada tots els companys en guardarem un bon record, de tan agradable que va ésser-nos.

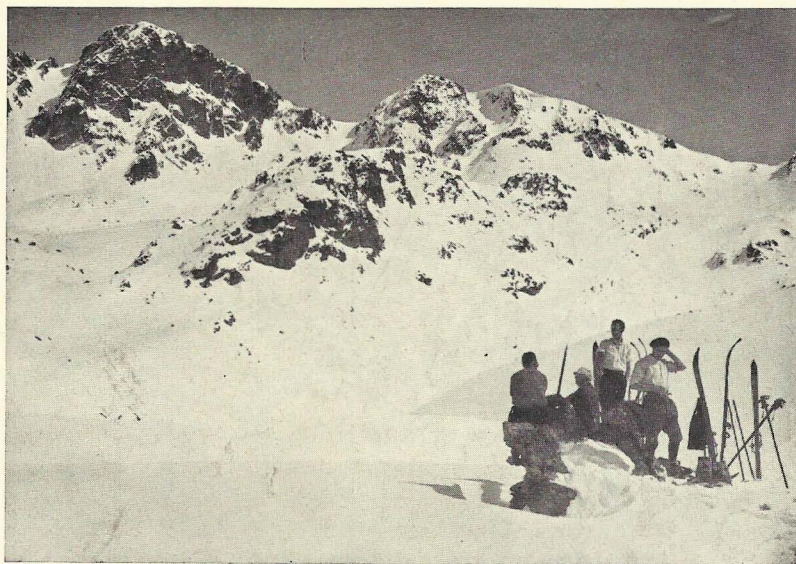
Podríem anar de dret al fons, però preferíem gaudir fent llargues esquíades en zig-zag, al final de les quals i favorescuts per l'ondulació del terreny, procuràvem ensinistrar-nos en el domini dels esquís, esclatant a cada pas l'entusiasme que portàvem a dins, principalment quan reeixíem en alguna de les filigranes que executàvem.

Pel nostre gust hauríem tornat a pujar per a cercar encara més satisfacció al tornar a davallar, però el rellotge manava i després d'una curta estada al peu del refugi, el qual ens recordà les facècies que hi vam fer l'any passat, vam seguir avall fins Hospitalet, si bé, de no anar justos de temps, hauríem remuntat fins el Pic d'O, per tal de tenir una altra magnífica davallada. De totes maneres, per la carretera no vam anar del tot malament, puix que la neu hi estava un xic endurida i permetia lliscar, no obstant la poca pendent, encara que en alguns llocs, sobretot sota el Coll de Puymorenes, podíem fer dreuera, salvant desnivells un xic forts, que eren un bon acabament de la nostra travessa.

Vam tenir neu fins ben a prop del poble, anant els darrers quilòmetres pel fons de la vall.

Una darrera ullada als cims quan anàvem a perdre'ls, només ens va permetre veure ratlles confuses; és que el mal temps tornava a fer-hi estada. Però nosaltres havíem gaudit i ens havíem rescabalat del dia abans, no important-nos ja res la pluja que a la poca estona d'ésser a Hospitalet va començar a caure i que no ens va deixar fins al Montseny, llevat de la collada de Tosses on queia una abundant nevada, la qual havia operat un canvi sorprenent en aquells terrenys que el dissabte havíem contemplat en plena primavera.

R. ROIG I OLLER.

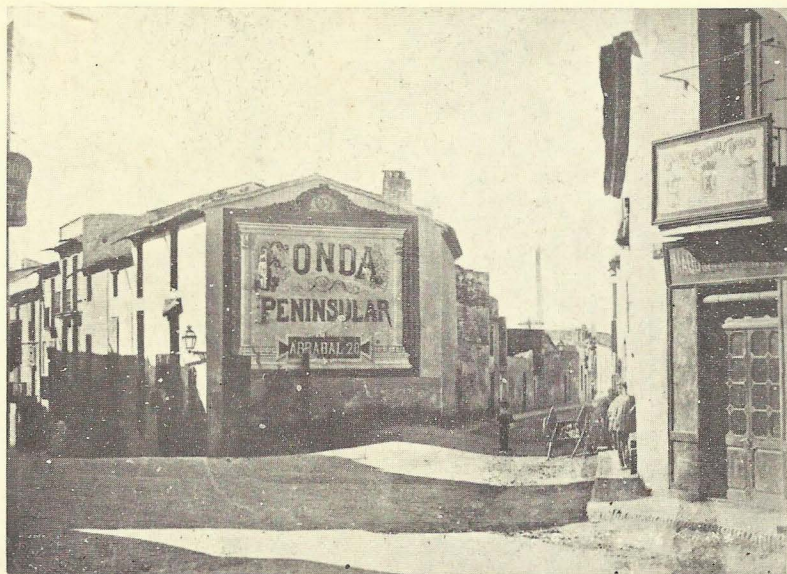
Clixé, J. Altimira.

El Pic Negre d'Envalira, des de la vessant andorrana

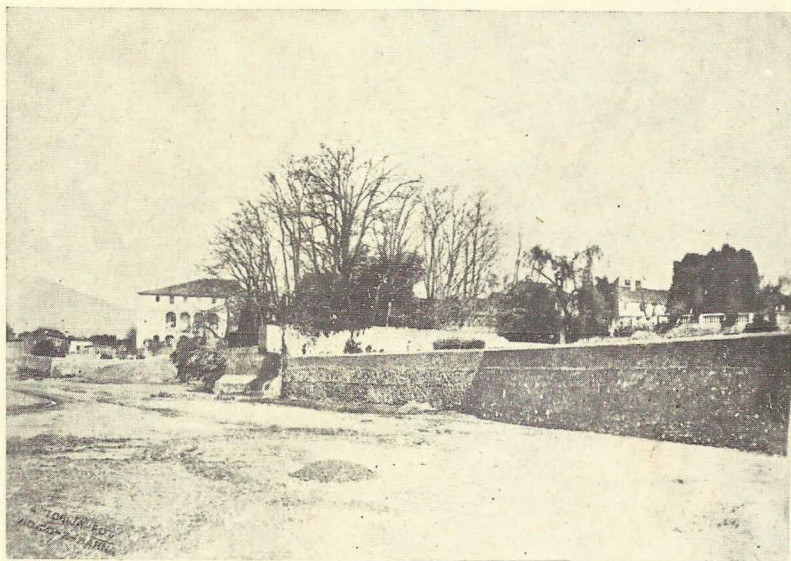

Clixé, J. Altimira.

El Cercle de Pesons, des del Port d'Envalira

El carrer de Sant Pere l'any 1885

La Rambla d'Egara l'any 1885

DE L'EXPOSICIÓ RETROSPECTIVA

Terrassa antiquíssim far, pot ésser nom ibèric (*)

Sigué ab motiu dels meus estudis fets en 1935 de «toponimia ibèrica», qu'havia tingut oportunitat d'esbrinar la cultura dels ibers y ab ella a la vista, descobrir, quins noms podien devallar-ne. Fou un avenç implantat a Iberia per la dominació cartaginesa al segle III abans de J. C. lo dels fars iniciats a Egipte per aquells anys. Plini ho demostra axís al titularlos a Espanya «Speculse Hannibalis»; qu'al catalá es com dir, «Spills d'Anibal».

Los fars, devallant de la civilització d'Anibal, los trovaré desde molt temps enrera designats ab diferents noms dels que ara recordaré alguns d'ells.

«Torra del Mir», o en altres termes «Torre de la Mirada» ço es de la guayta o de la vigilancia, vol dir un far. En l'època feudal foren los fars les torres del guayta de nostres castells.

Del «Mir», o de mirar, n'han devallat los toponimichs «Mirall», «Miralles» que's troven no solsament a Catalunya, sino també a Vasconia, prop San Sebastian.

«Talaya» es altre nom donat al far per sa misiò de talayar, vigilar. Es lo nom que predominà a Mallorca, de ahont ne devallà la paraula «talayot» aplicada a tota vella construcció cartaginesa. La «talaya» qu'existí a nostra vella urbe ibèrica, del cim del Montjuich, apar haverli dextat sou nom de «Laya», que ha quedat vinculat a la Layetania.

De «talaya» se'n formá «Laya», com al Roselló, del nom «Stavoló» n'ha quedat «Voló», que'ls francesos ho volen ortografiar «Boulou». No es cosa rara la perdua d'una sílaba.

«Espill», en castellá «Espejo», es altre nom de far de l'acció de mirar, espiar, vigilar.

«Lluch», «lugo» y altres derivats, son també paraules ab significació de fars, aplicades a altures esplendoroses.

Lo nom genuí y primitiu de «far», se compon y presenta en formes variades y a vegades confuses. En castellá «faro» es també dit «haro» transformantse la «f» en una «h» com en «fembra», «fambre», «foguera» etc. qu'han acabat essent «hembra», «hambre», «hoguera», etc.

Per axó nostre catalá «Montfar» será en terres euskares «Mendaro»

(*) Extracte de la conferència donada en el nostre estatge el 22 de desembre passat. Pregat per l'autor, ha estat respectada l'ortografia de l'original.

(«mendi» montanya), y en les andaluses «Guelbalfar» o «Gibalfar» («Gibal» montanya en alarb) «Gibraltar» es un «Gibalfar» modificat.

En la Edat Mitja lo nom ibèrich far se transformá aquí en «farner» que'ns dona en lo segle XIV la «plana farnera» de Cardedeu, ahont, hi hagué lo far de Coll, entre Cardedeu y Llinars. En altre comarca nos presentá una «Torra-farrera». Com diferents derivats: tals son «Farnés», «Farran», «Farriols», «Farrarons», «Far agut», «Far-alt» etc.

«Estela» y son diminutiu «Estelella», son noms aplicats als fars. Que's presenta eix nom en la forma «Estella» en lo Delta del Ebre y en la ciutat navarresa de «Estella». Nom «Estela» que segueix tota la Península: a Portugal en la serra de «Estrella» y en Galicia ab les varies «Compostela», o camp de la «Estela».

«Torn», «Torm», Tornés» y sos composts son també fars designats en aquesta altre forma.

Com aximeteix ho son «Centelles» y «Calera» o «Galera» noms devallants de la manera d'esser vista o apreciada la claror o fogata que projectaven a s'encenien en llurs torres.

Tot axó y mes encara, ho he publicat ja en altres revistes y no'm cal repetir en aquesta relació sintètica, que sols m'ha de servir d'antecedent per arribar al nom «Torrassa» aplicat als fars.

«La Torrassa» s'ha dit sempre al vell far romà qu'encara's viu entre Cardedeu y Llinars, dalt de les montanyes de Coll y de castell de Far.

Altre «Torrassa» era cert far barceloní que prenia les llums de dalt de Montjuich o de la vella «Laya», per traslladarles a Castelldefels. Qual nom «fels» que repercuteix al Ebre ab l'altura de «Flix» nos fa creure podia respondre a un far.

A Valtierra, Navarra, existia un far construït ab fortissim ciment romà, igual al de Tona, abdós d'una fortitut no superada. En aquella terra castellana, se li ha dit sempre «La Torraza». No vull afegir mes exemples de bue tal nom s'aplicá també a altres fars. I que «Terrassa» y «Torrassa» son una metexa paraula, lleugerament desviada.

També creuré que, als fars, se'ls hi aplicá los noms de «Castellet», «Castellar» y «Castillejo».

A mon pobre entendre, lo lloch ahont se trovaria lo far de Terrassa, deuriem creure seria lo seu castell mitgeval. Molts foren los fars que mes tart evolucionaren en castells o forces.

FRANCESC CARRERAS I CANDI.

La conferència del doctor Griera

El doctor A. Griera en la seva conferència sobre «El Tresor de la Llengua, de les Tradicions i de la Cultura popular», prengué peu de l'exposició de dibuixos d'antigues masies de la contrada de Terrassa, que el nostre consoci, senyor Avellaneda acabava de inaugurar, per parlar de la casa i per reconstruir l'antiga casa preromana de Catalunya a base dels noms d'*artiga*, *cavorca*, etc. Estudia la forma de les coses per aquests noms designades i per ella en dedueix la forma primitiva de la casa.

En examinar les diferents parts de la casa, assenyala el fet de que tots els noms de peces de sosteniment siguin noms d'animals. Pel nom *llata*, recorda que les parets eren un teixit de verducs i de canyes i ho comprova pel nom *arna* (mallorquí *caera* que és un derivat de *casa*).

En estudiar la disposició de la llar, fa destacar la importància del *faldà*, que recorda el baldaquí de l'antiga basílica; com el nom *lares* recorda les divinitats paganes de la llar i el nom provinent del celta *anders* «cavall de foc» la relliga també amb una cultura primitiva, igual que el costum de tirar la cendra de la llar a la soca del llorer plantat ran les parets de la masia.

El conferenciant començà a parlar després del tresor de les tradicions populars compreses en la Trilogia de la Vida: naixement, casament i mort, fent ressaltar algunes tradicions marcadament arcaïques sobretot en les que a casaments i enterraments fan referència. Però el temps havia passat i el doctor Griera es reservà parlar-ne en altra avinentesa.

Dues sessions de cinema amateur

Dintre de l'interessant programa d'actes d'aquest curs i seguint l'orientació dels cursos anteriors, en el sentit de presentar una selecció dels millors films amateurs catalans, han estat celebrades en el nostre estatge dues remarcables sessions de cinema amateur. La primera tingué lloc el dia 29 de novembre darrer i va ésser confiada a la Secció de Cinema del Centre Excursionista de Catalunya, la qual Secció presentà el següent programa de films, premiats en el IV Concurs Català de Cinema amateur que va organitzar:

Pluja, de Joan Prats (Medalla de Vermell i Copa Ll. Forgas), és una suggestiva recopilació d'imatges engendrades per la pluja. Els primers plans d'aquesta pel·lícula són d'un valor cinematogràfic molt destacat. *Les bèsties del Parc*, de Valentí Castanys (Medalla honorífica), és un reportatge d'una pila d'animals del Parc, essent de remarcar les explicacions i els comentaris intensament humorístics amb que va sonoritzat el film. *Poema homeopàtic*, de Manuel Amat (Medalla d'Argent), constitueix una aguda paròdia dels films surrealistes, realitzada amb una ironia i una gràcia força remarcables. *Ep, jo també vull ésser un fugitiu*, de Salvador Mestres (Medalla de Vermell i Copes Gevaert, Paillard i Serrahima), descabdella un ben tramatat argument en el transcurs del qual l'humor traspua intensament. *Austria*, de Delmir de Caralt (Medalla de Vermell), ens mostrà la bellesa del paisatge austrià en plena estació hivernenca. Es un documental força interessant. *Estampes del blat*, de Salvador Rifà (Medalla de Vermell, Medalla Kodak i Copa Victor), és una pel·lícula que recull d'una manera poètica les tasques de la sembra, la sega, la batuda, etc., del blat, escenes totes elles presentades amb una gran bellesa fotogràfica. Com a final es projectà *L'home important*, de Domènec Giménez (Medalla de Vermell, Copes Sabat i Agfa i Premi Extraordinari), pel·lícula que descabdella un argument satíric amb una realització magnífica. La careta emprada per l'autor d'aquest film per tal de mostrar cinematogràficament l'home de «dues cares», és tota una troballa i un encert.

La segona sessió tingué lloc el dia 6 del passat mes de març i anà a càrrec de la Secció de Cinema d'Amics de les Arts, de la nostra ciutat. Es projectaren els següents films tots ells premiats: *El cor del Pireneu*, de Josep M.ª Guix (Medalla d'Argent), és un interessant reportatge de la vall d'Ordesa, encara que aconseguí en pla turístic. La bellesa dels alts cims i de les neus eternes que encerclen aquella deliciosa vall, hi és trobada a faltar. *Egara*, de Jaume Colomer (Copa «El Dia»), constitueix un documental de caire arqueològic, que mostra les nostres venerables esglésies romàniques. Els plans dels retaules són remarcables. *Pot o pit*, d'Ignasi Salvans (Copa Union Film S. A.), ens mostra la magnificència del paisatge gal·lec a través d'una anècdota humorística. *Folklore*. 3.ª bobina (Danses i Festes) d'Agustí Fabra (Medalla de Vermell, Medalles del Centre E. de Catalunya i de l'Atracció de Forasters i Premi Foto-Optica), és una nova bobina ajuntada a les que porta rodades aquest cineasta, per tal de recollir cinematogràficament i musicalment les nostres festes típiques i les danses de les contrades catalanes. *No diguis mai ...*, de Joan Salvans (Copa Paramount films), constitueix una

narració satírica de la beguda, descabdellada amb força agudeses i enginy. Les escenes de l'escola són d'un realisme impressionant. Finalitzà aquesta sessió amb *Concert Costa*, d'Ignasi Salvans (Copa Noticiario Mov. Fox), que és un bellíssim reportatge inspirat en un concert donat per aquest violinista. L'Ave Maria de Schubert és glossada amb uns poètics paisatges, captats amb uns angles escollidíssims.

Tots els films d'aquestes dues sessions foren projectats amb la deguda sonorització i, en finalitzar cadascun d'ells, el públic aplaudí entusiàsticament llurs autors respectius.

E.

L'exposició retrospectiva

Per espai d'una llarga mesada, del 6 de novembre al 15 de desembre, en el saló d'actes del nostre Centre, va estar oberta l'exposició *Terrassa retrospectiva*, recull de fotografies del vocal d'Arqueologia, Història i Art, senyor Baltasar Ragon.

Una exhibició bona de debó. Una visió del Terrassa antic en contraposició amb el modern, demostració gràfica del que ha estat el Terrassa dels nostres avis, la vileta dels quinze mil habitants amb la d'avui, ciutat industriosa de quaranta sis mil ànimes.

Quina diferència els diferents indrets de la ciutat d'ahir amb l'actual! La Plaça Mn. Cinto, la vista de Terrassa des de can Palet, avui tot urbanitzat, la riera del Palau, l'antiga Plaça Vella, el carrer Major. Bells i nostàlgics records de les cases senyoriales, avui mortes. Pintures sumptuoses, jardins aristocràtics abatuts per les xemeneies i les línies d'alta tensió. Carrers rò-necs i pedres velles, amb aquell combatut regalim de poesia rànica, enderrocats per l'empenta dels arquitectes urbanistes. Vàrem veure en les fotos d'ara fa quaranta anys, que les Esglésies de Sant Pere eren ruïnoses i plenes d'herba. Tenien més poesia, però s'haurien enderrocat i ara s'aguanten netes i restaurades.

En resum. Una munió de fotografies que ens semblen remotes i que algunes havien estat d'actualitat fa molts pocs anys.

Cal felicitar al nostre consoci, per l'èxit de l'exposició *Terrassa retrospectiva* i per la seva tasca pacientíssima de recopilació en tots els aspectes, de tot l'antic de la nostra ciutat.

S'abaixen els Pireneus? (*)

Cada dia hom veu les muntanyes disgregar-se per l'acció de les torren-teres, la caiguda de pedres, les allaus. Els solcs, els cons de dejecció, en són testimoni. Tempestes, glaçades, plujes, pedregades, neus, vents, sense esmentar l'home i els animals, són els principals agents de llur destrucció. El torrent redueix poc a poc a arena i fang les roques, grosses o petites i el dia que les aigües revenen, aquestes ho transporten tot a l'occeà, obstruint els secanys i omplenant els abismes de la mar. Les nostres muntanyes s'enfon-sen tots els dies. A dir veritat, llur desaparició no és pas imminent; certs autors creuen que els nostres cims s'abaixen en un promig d'un mil·límetre cada any, ço és, un decímetre per segle.

És això exacte?

La geologia ens ofereix una teoria, la de l'*Isostàsia*, molt encoratjadora. Segons aquesta teoria, la crosta terrestre, la litosfera, damunt la qual vivim, sura damunt el sediment intern, líquid viscos en fusió, sensiblement més dens que la litosfera i, segons el principi d'Arquímedes, la litosfera emergeix tant més quan la seva composició és més lleugera. Les cadenes de muntanyes serien, per tant, els punts en els quals el subsol tindria menys densitat. El fons dels oceans tindrien, per contra, un pes més elevat.

Treiem un roc del cim de la Pique Longue i llancem-lo al golf de Bis-caia. El Vignemale s'haurà alleugerit, l'occeà carregat. Aquest és el tre-ball incessant de les torrenteres que actuen en una escala molt més important.

Per tal de fer comprendre millor aquest mecanisme, una imatge s'ens presenta immediatament. Heus ací una balança equilibrada. Sobre cadas-cun dels plats hi tenim uns pesos iguals. Si del plat dret treiem un lleuger pes i aquest és portat al plat esquerre, el plat dret s'eleva, mentre l'altre s'abaixarà. El trasllat del roc de la Pique Longue a la mar ha comportat l'efecte de sobreaixecar el Vignemale, havent-se enfonsat l'occeà i aquest fenòmen es reproduïx, amb una enorme intensitat, per tota la cadena de muntanyes. D'ací aquesta conclusió paradoxal:

Quan hom decapita un cim, hom augmenta la seva alçada.

És cosa admesa que, en la mar Bàltica, el fons del golf de Bothnie, des-prés de la desaparició de les geleres de l'època quaternària, s'aixeca d'un me-

(*) Article traduït del «Bulletin Pyrénéen», Desbre. 1935.

tre per segle. Si aquest ritme és igual per als nostres Pireneus (les valls pirenenques han tingut, així mateix, llurs geleres, al començament de l'època quaternària) llur abaixament d'un decimetre per segle és de sobres compensat per una creixença d'un metre en el mateix temps. En definitiva, les nostres muntanyes augmentarien noranta centímetres cada cent anys.

Quan el nostre amic Le Bonidier proposà d'aixecar a Lourdes, el sòcol del monument a Russell per mitjà de petites roques extretes dels cims pirenenics, en lloc d'abaixar les muntanyes, com s'hauria pogut témer, s'hauria contribuït a augmentar-ne llur elevació. Però no va donar-se pas compte que la terrassa del Castell s'havia doblgat.

J. MAUSSIER-DANDELOT.

Trad. A. Fabra.

Crònica

Biblioteca.—Continuació dels volums ofrenats per la Junta del Museu de Ciències Naturals de Barcelona a la nostra Biblioteca: «Estudi sobre la Malacologia de les valls pirenenques», «Contribució al coneixement de la fauna Lepidopterològica d'Aragó», «Insectos de Fernando Poo», «Insectos de Marruecos, Coleopteros», «Nouveaux de Catalogne», «Notizia d'ella presenza del genere synxenus (Myriopoda, Diplopoda) in catalogna e Descrizione di quattro Specie», «Deuy Delichopopides Nouveaux», «Contribución al estudio de los Bathysciinae Catalanas», «Descriziones del Maschio del Belisarius Xambeui E. Sim.», «Excursió Entomològica al Cabrerès», «Insectes d'Andalusia i Castella», «Cont, alla conocenza degli isopodi della catalogna», «Instruccions per als recol·lectors d'insectes» i «Estudis sobre la Malacologia de les valls pirenenques».

Agraïm sincerament, aquest esplèndid donatiu.

Excursions fetes.—Durant els mesos de febrer i març, s'han efectuat 31 excursions amb un total de 171 socis concurrents.

Els llocs preferentment visitats són els següents: Súria, Vallmanya i Serra del Castell Tallant; Andorra, Soldeu i Hospitalet; Seu d'Urgell i les Escaldes; Saragossa, Vinaròs i València; Berga i Vilada; Santuari de Queralt; Museu d'Art de Catalunya; Palau de Pedralbes; Querol, Montagut i Punta Blava; Prades, Moissosa, Sagués i Aguilar; Callús, Sant Mateu de Bages i

Fonollosa; Sant Quirze Safaja, Talamanca i Granera; Rubí i Papiol a la recerca de fòssils; Mura i Rocafort; La Mata i Puigdoura; A La Molina, per a fer pràctiques d'esquí i curses a Núria; 11 excursions per diferents indrets de Sant Llorenç del Munt, en una de les quals s'instal·là un campament de 3 tendes.

Museu.—Han ingressat a la vitrina corresponent, uns fòssils terciaris, procedents de Valldoreix, cedits pel consoci en Joan Segués, com també uns exemplars de cristall de barita i minerals de galena de la Mina Berta i fòssils pliocènics i mineral de grafit, trobats en l'excursió de recerca efectuada a Rubí i Papiol.

Ingrés.—El nostre Centre ha ingressat a la Federació d'Entitats Excursionistes de Catalunya.

Secció d'Esports de Neu i d'Alta Muntanya *Ingrés a la Federació d'Esquí de Catalunya.*

Havent ingressat la nostra entitat a la Federació d'Esquí de Catalunya, s'assabenta a tots els socis del Centre que desitgin posseir el carnet federatiu, es serveixin comunicar-ho a la Junta de la Secció.

Campionats de Catalunya de Baixada i Eslalom. (Combinats).—En aquests campionats hi participaren, representant la nostra entitat, els consocis Francesc Duran i Agustí Vallès.

El VI Concurs terrassenc d'esquís.—Sota l'organització d'aquesta Secció, el dia 24 de març, es celebraren a Núria les curses corresponents al VI Campionat terrassenc d'esquís, en lloc de La Molina tal com s'havia projectat, degut al mal estat de les pistes d'aquest darrer lloc.

A Núria, però, va nevar durant tot el dia, cosa que va fer que dels 27 inscrits, solament prenguessin la sortida 19.

Heu's ací els resultats:

Juniors: 1.er Copa Excm. Ajuntament, Francesc Duran, del Centre Excursionista, en 21 minuts, 20 segons.

2.on Copa Joventut Catalanista, Domènec Segués, de la Joventut Catalanista, en 21 minuts, 30 segons.

3.er Copa Castin, Miquel Rambla, de la Joventut Catalanista, en 22 minuts, 12 segons.

4.rt Crampons de Ramon Morral, Josep Badiella, del Centre Excursionista, en 23 minuts, 40 segons.

5.è Josep Salallassera, del G. E. Montserrat, en 24 minuts, 10 segons.

6.è Josep Navarro, del C. Excursionista, en 24 minuts, 30 segons.

Hi hagué una retirada en cursa.

Neòfits: 1.er Copa Centre Excursionista, Carles Petxamè, del C. Excursionista, en 21 minuts, 30 segons.

2.on Fixacions Casa Llugany, Pere Puig, del C. Excursionista, en 24 minuts i 45 segons.

3.er Medalla d'argent de la Comissió organitzadora, Domènec Rabassa, del C. Excursionista, en 29 minuts, 30 segons.

4.rt Lot de llibres de la Casa Grau, Josep Blay, de la J. Catalanista, 34 minuts, 30 segons.

5.è Salvador Serra, del C. Excursionista, en 35 minuts, 40 segons.

Debutants: 1.er Copa de la Secció d'E, de N. i d'A. M. Josep Comas, de la J. Catalanista, en 16 minuts, 50 segons.

2.on Medalla de la Secció d'E. de N. i d'A. M., Joan Pizà, de la J. Catalanista, en 18 minuts, 40 segons.

3.er Crampons d'en Ramon Morral, Antoni Castro, del C. Excursionista, en 19 minuts, 25 segons.

4.rt Lot de llibres de la Casa Crau, Santiago Lozano, del C. Excursionista, en 21 minuts.

5.è Carles Mach, de la J. Catalanista, en 21 minuts, 5 segons.

6.è Ramon Menal, del C. Excursionista, en 22 minuts, 20 segons.

7.è Salvador Termes, del C. Excursionista, en 37 minuts, 30 segons.

Actuaren de cronometradors, constituïnt el Jurat Qualificadors, N'Agustí Fabra i En Feliu Badiella; Joan Ballber, Ramon Carrés i Bartomeu Amat, actuaren de controladors de les curses.

La Secció d'E. de N. i d'A. M., en nom del Centre, es complau a fer públic el seu agraïment a les nombroses cases que cediren premis per aquesta competició, així com també d'una manera especial a l'Excm. Ajuntament, donador d'una magnífica Copa.

Excursions i Vetllades

MES D'ABRIL

Dia 5.—Excursió a *Vic*, visitant-se els Museus.

Dies 11 al 14.—A *Palamós* i *Sant Feliu de Guixols*. Vocal, J. Grieria.

—Camping a *Mallorca*. Vocal, Joan Girona.

—A *Soldeu*, *Envalira* i *Pas de la Casa*.

—Al *Bergadà*.

—Camping a *Montserrat*.

Dia 17.—**Sessió de projeccions de la Vall Ferrera**, a càrrec del consoci Jaume Altimíra.

Dia 19.—Excursió a *La Castellassa*, *Font Soleia*, *Santa Agnès* i *Cova del Drac*. Vocal, Joan Girona.

Dies 25 i 26.—Acampada al *Turó de Montcau*. Vocal, Josep Tintorer.

MES DE MAIG

Dies 1, 2 i 3.—Excursió a *Andorra*. Vocal, Josep M.ª Arola.

Dia 3.—A *La Pola* i *Obac*. Vocal, Josep Estruch.

Dia 10.—Visita al *Monestir* i *Museu de Folklore de Ripoll*, amb autocar. Detalls, a Secretaria.

Dia 17.—Al *Santuari de Queralt* i *Berga*, amb autocar. Vocal, Josep M.ª Fargas.

Dies 16 i 17 —Escalada i acampada a la *Cova del Drac*. Vocal, Francesc Aligué.

Dia 24.—Excursió-recerca de fòsils a *Castellbell* i *Marganell*. Vocal, Ramon Parent.

Dia 30.—A l'*Observatori Fabra*, amb autocar. Vocal, Ramon Morral.

Dies 30, 31 i 1 de juny.—A *Planoles*, *Puigcerdà*, *La Seu*, *Oliana*, *La Basella*, *Solsona* i *Manresa*. Vocal, Joan Tria.

—Al *Montseny*. Vocal, Joan Girona.

—A *Saragossa* i *Monestir de Pedra*. Detalls, a Secretaria.

Josep Blay

Mobles · Decoració · Somiers · Enreixats

Despatx i Tallers:

Francesc Macià, 57 i 64

Terrassa

Victòria
Hotel
Restaurant

St. Pere, 50 · T. 1815

NOVA DIRECCIÓ:

ANTONI ARNAN

Carta-Coberts-Banquets - Pensions a preus reduïts

ALFOMBRES - PERSIANES - HU
LES - PLOMERS - RASPALLS -
BARRETS - ESPARTERIA

A. Rovira

Casa fundada en 1770

Font-vella, 14

TERRASSA

Guarnicioneria i Corretges de cuir i goma

J. CASTELLA ESPAÑÓ

Casa fundada en 1790

ESGLESA, 22

TELEF. 2151

EXCURSIONISTES!

PER A EFECTUAR VOSTRES
COMPRES NO OBLIDEU

Sabateria Egara

Sant Pere, 24

Rambla Egara, 213

RADIO :: DISCOS

PIANOS DE LLOGUER
TOT EL REFERENT A MUSICA
VENDES A TERMINIS

CASA FARRAS J. Jover, 18

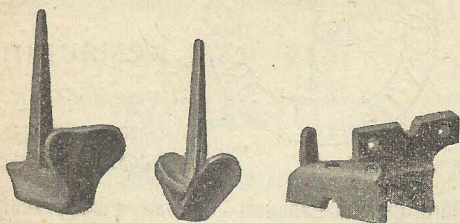
CASA LLUGANY

SANT PERE, 39

MATALASSERIA

ARTICLES D'ESPORT

CONSTRUCCIÓ DE CLAUS de totes classes i ARTICLES DE FERRETERIA

Ramon Morral

Especialitat en tota classe de
Tatxes per a Calçats d'excursió

Mas Adeí, 21

Taller, Mina, 60

TERRASSA

Fàbrica de Teules mecàniques

Segués, Donadeu i C.^a

TERRES CUITES PER FAÇANES

JARDINS - ARTICLES SANITARIS

Despatx: Font-vella, 1 - Telèfon 2111

Casa Martorell

Perfumeria nacional i estrangera

Plateria

Bisuteria

Paraigües

Ombrel·les

Objectes propis per a regal

Font-vella, 59

TERRASSA

AUTO - ELECTRICITAT

Ràdio - Fonògrafs

ISIDRE ARMENGOL

FOTOGRAFIA

Secció de Revelatge

i proves

Servei ràpid i acurat

Despatx:

R. Fermí Galán, 9

Telèfon 2054

Taller:

C. Ireneu, 51

Telef. 1542

CASA CUNI

CONFITERIA

RUTLLA 52 : TERRASSA : TELEFON 1717

Articles d'alumini,
d'esport i propis
per a excursions.
Claus TRICOUNIS

P. Père

Unió, 32 : Tel. 1399

Vidres de totes classes
PREUS ECONOMICS

CASA

Sant Pau, 5

CÓ

En les vostres excursions no deu
mancar-hi el fogó «CAMPING»

VISITEU LA JARDINERIA

Casa Martínez

Conservació de Jardins
Rams i Corones

Vall, 27

Teléf. 1153

**PELLETERIA
OLIVERAS**

*Extens assortit en totes classes de Pells
fines i corrents. - Preus limitats per ésser
de fabricació pròpia. - En moneders
per senyoreta fem el 10 % descompte
mencionant aquest anunci.*

JAUME JOVER, 8

Línies regulars de viatgers

Confortables auto-cars per a
excursions, turisme i esport

INFORMES:

H. Quintana

FRANCESC MACIÀ, 45

SOCI!!

Tens companys?

Tens amics?

proposa'ls per associar-los a la nostra Entitat

Excursions i visites col·lectives

Alpinisme - Esports d'hivern

Camping - Atletisme

Conferències i Curssets - Exposicions

Biblioteca: Prestació de llibres i mapes

Sessions de Projectacions, etc.

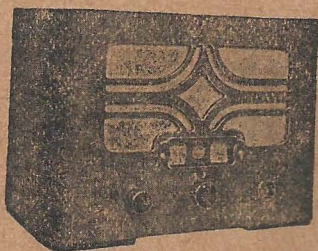
Hotel PLA

PREUS REDUITS
GARATGE

Les Escaldes
(Andorra)

Completament modernitzat :: Aigua
corrent, calenta i freda :: Cambres de
bany :: Cuina de primer ordre :: Es-
plèndida situació :: Banys sulfurosos.

Propietaria: **Vda. PLA**

Representant oficial:
PHILIPS RADIO
CASA FERRER

Venda al comptat i a terminis fins a
18 mesos : Per a llums de totes
classes i de bon gust aquesta casa

VEGIN ELS APARADORS

Jaume Jover, 13 - Telèfon 1819

MOKA
MOKA
MOKA

CAFÈ DE QUALITAT

DEGUSTACIÓ

"AMERICAN BAR"

Resopons econòmics

OBERT TOTA LA NIT

Telèfon 1025

M. ABAD RIBERA

Pues i Lliços per a Teixits - Extens assortit en Pues de Lloguer
Filferros de totes classes - Enreixats metàl·lics - Laminació
en fred de cercols per a embalatges i altres indústries

CARRETERA MARTORELL, 29

TELÉFON, 2105